

УДК 378.147.091.3:811

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ДОСВІД РОБОТИ

Осова О.О., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри іноземної філології
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

У статті теоретично обґрунтовано доцільність використання інноваційних технологій на заняттях іноземної мови. Доведено, що реалізацію інноваційних технологій навчання забезпечують насамперед професійно-педагогічні взаємини суб'єктів навчання. Саме організація суб'єкт-суб'єктних взаємин у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів впливає на формування в них готовності та здатності використовувати інноваційні технології в навчально-виховному середовищі. Автором презентовано власний досвід реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов у педагогічних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: реалізація інноваційних технологій навчання, майбутні вчителі, професійно-педагогічна взаємодія суб'єктів навчання, іноземна мова, викладач, студент.

В статье теоретически обоснована целесообразность применения инновационных технологий на занятиях по иностранному языку. Доказано, что реализацию инновационных технологий обучения обеспечивают, прежде всего, профессионально-педагогические взаимоотношения субъектов обучения. Именно организация субъект-субъектных отношений в процессе профессионально-педагогической подготовки будущих учителей влияет на процесс формирования у них готовности и способности внедрять инновационные технологии в учебно-воспитательной среде. Автором представлен собственный опыт реализации инновационных технологий обучения иностранным языкам в педагогических высших учебных заведениях.

Ключевые слова: реализация инновационных технологий обучения, будущие учителя, профессионально-ориентированное взаимодействие субъектов обучения, иностранный язык, преподаватель, студент.

Osova O.O. REALIZATION OF INNOVATION TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: WORKING EXPERIENCE

The article concerns theoretical grounds for reasonability of innovation technologies application in foreign language teaching. It is proved that innovation educational technologies are realized, first of all, through professional pedagogical interaction of the subjects of study. It is organization of subject-subject interaction in the process of future teachers' professional pedagogical training that influences the process of the formation of their readiness and abilities to implement innovation technologies in the educational environment. The author presents her personal experience of the realization of innovation technologies in foreign language teaching in higher pedagogical educational establishments.

Key words: realization of innovation educational technologies, future teachers, professionally oriented interaction of subjects of study, foreign language, lecturer, student.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в освіті вимагають великої гнучкості та динамічності в організації навчального процесу. На сьогодні загальновізнано, що система освіти вступила у вищу фазу свого розвитку завдяки інтенсивному освоєнню можливостей нових інформаційних технологій.

Процес реформування системи освіти в Україні, зумовлений потребами часу, передбачає сьогодні підготовку кваліфікованих спеціалістів із високим рівнем знання іноземної мови. У сучасних умовах іноземне спілкування стає суттєвим компонентом професійної діяльності. Саме тому все більше уваги набувають нові вимоги до методики викладання іноземних мов

у різних навчальних закладах. Триває постійний пошук шляхів удосконалення системи навчання. Реорганізація навчального процесу на базі інноваційних технологій ставить завдання забезпечення необхідної якості підготовки фахівців, адаптації змісту освітніх програм і технологій навчання до потреб міжнародного ринку праці.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти застосування інноваційних технологій у професійній діяльності знайшли висвітлення в таких напрямках: теоретичні питання педагогічної інноватики (Л. Гусак, Л. Даниленко, І. Дичківська, І. Підласий, С. Сисоєва, М. Чепіль, О. Шапран та ін.); упровадження педагогічних технологій у вищих навчальних закладах (В. Паламар-

чук, О. Пехота, І. Прокопенко, Г. Селевко та ін.). Науковці звернули увагу на застосування педагогічних інновацій в навчально-виховному процесі школи (Л. Березівська, І. Богданова, О.Коберник та ін.); творче зростання вчителя в умовах інноваційної діяльності (І. Аркін, А. Гільбух, В. Загвязинський, М. Поташнік, Н. Юсуфбекова та ін.); готовність педагога до інноваційної діяльності (О. Біляковська, Т. Демиденко, Н. Клокар, К. Макагон, Т. Перекрыстова, В. Уруський та ін.).

Проблему застосування інноваційних технологій у навчанні іноземних мов розглядали такі зарубіжні вчені: Д. Фріман, П. Рейлі, Дж. Річардз, Т. Роджерз, Т. Селсбері, С. Севігنون, І. Тінг, М. Туллі, М. Варшауер та ін.

Водночас аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов студентів вищих педагогічних закладів освіти протягом багатьох років не була предметом спеціальних наукових досліджень. У сучасній педагогічній науці бракує праць, в яких було б науково обґрунтовано умови реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов.

Постановка завдання. Мета статті – теоретично обґрунтувати доцільність використання інноваційних технологій на заняттях іноземної мови та презентувати досвід реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов у педагогічних вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Навчальний процес у системі вищої освіти відбувається в різних формах, методах та технологіях його організації, що реалізується через способи взаємодії викладача зі студентами. Професійно-спрямована взаємодія в умовах вищої освіти зумовлюється наявністю двох активно діючих суб'єктів – викладача і студента. Як зазначають науковці, відповідальність за керівництво освітнім процесом значною мірою лежить на викладачеві. Саме він створює педагогічні ситуації, в яких студенти отримують простір для розвитку власної ініціативи, самооцінки, позитивних зрушень у навчально-пізнавальній діяльності, завдяки чому розвиваються їхні здібності, реалізується особистісний потенціал [2, с. 5]. Саме від педагога, його установок, загальної й педагогічної культури, особистісних рис значною мірою залежить реалізація інноваційних технологій навчання. Сучасні вимоги до навчальної діяльності викладача передбачають визнання студента як суб'єкта навчання, залучення його до організації

навчального процесу; прояв гуманної педагогічної позиції; вміння створювати й постійно збагачувати культурно-інформаційне й предметно-розвивальне освітнє середовище; вміння працювати зі змістом навчання; володіння різноманітними педагогічними технологіями, вміння надавати їм особистісно-розвивальну спрямованість [1, с. 12].

Реалізацію ж інноваційних технологій навчання забезпечують насамперед професійно-педагогічні взаємини суб'єктів навчання. Тому студентам, майбутнім учителям, необхідно якомога швидше усвідомити важливість організації саме суб'єкт-суб'єктної моделі педагогічної взаємодії. Формування у них ставлення до впровадження інноваційних технологій навчання в освітньому процесі залежить значною мірою від моделей організації педагогічної взаємодії у вищій школі, що ґрунтується на відповідних засадах. Саме організація суб'єкт-суб'єктні взаємин у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів впливає на формування в них готовності та здатності використовувати інноваційні технології в навчально-виховному середовищі.

Тому педагогічний потенціал професійно-педагогічної взаємодії відкриває широкі перспективи для вдосконалення всієї системи освіти, для підвищення професіоналізму, а також для формування взаємодії «викладач-студент», де обидві сторони виступають як рівні, паритетні партнери.

Під професійно-педагогічною взаємодією розуміємо цілеспрямований, соціально-зумовлений, динамічний процес безпосереднього або опосередкованого одночасного впливу суб'єктів один на одного в результаті виконання певної професійної діяльності, при спрямовуючій ролі суб'єкта, яка володіє сукупністю теоретичної та практичної підготовки, метою якого є реалізація змісту професійної діяльності одного і задоволення потреб іншого. Оскільки фахова підготовка у вищій школі базується на ефективній побудові навчального процесу, що забезпечує поступову трансформацію пізнавальної діяльності в професійно спрямовану, важливим для реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов є врахування всіх аспектів процесу комунікації, а саме інтерактивної, перцептивної та інформативної.

З'ясовано, що найбільш доцільними формами навчальної взаємодії в процесі професійно-педагогічної підготовки є такі, провідними ознаками й інструментами яких є полілог, діалог, міжсуб'єктні відносини,

свобода вибору, змісто-творчості, мислє-діяльність, створення ситуації успіху, позитивність оцінювання, рефлексія тощо.

Реалізація інноваційних технологій навчання іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах передбачає також впровадження сукупності умов, пов'язаних із організацією професійно-спрямованої взаємодії суб'єктів навчання. У процесі дослідження виявлено, що оптимальною формою педагогічної взаємодії є навчальна співпраця, в процесі якої складаються суб'єкт-суб'єктні відносини, що найбільш ефективно сприяють розвитку студентів як суб'єктів діяльності та становленню їхньої активної життєвої позиції, допомагають підвищити ефективність взаємодії.

Як зазначають сучасні дослідники [3], досягти професійно-спрямованої взаємодії викладача зі студентами можливо, якщо в процесі професійної підготовки студентів у вищому педагогічному навчальному закладі забезпечити позитивні стосунки між викладачем та студентами; демократичний стиль навчання; співпрацю між викладачем та студентами, студентів між собою на занятті; опертя на особистісний досвід студентів, включення в навчальний процес яскравих прикладів, фактів; різноманітні форми діяльності студентів та їх регулярну зміну; включення внутрішньої та зовнішньої мотивації діяльності, а також взаємомотивацію студентів.

Реалізації професійно-педагогічної взаємодії суб'єктів навчання сприяло використання форм і методів роботи зі студентами (на базі вивчення ними іноземної мови), які ґрунтуються на комунікативних технологіях. Серед таких комунікативних технологій заслуговують на першорядну увагу діалоговий метод, робота в групах, створення образу, ігрові методи, проектування і вирішення ситуаційних комунікативних задач, виконання студентами самостійних завдань комунікативного характеру тощо.

Так, основними формами діалогової технології, які використовувалися нами в процесі викладання іноземної мови в Харківській гуманітарно-педагогічній академії, були такі, як семінар-дискусія, діалог-гра, діалог-ділова гра тощо. Наприклад, однією з тем практичних занять із німецької мови була «Зустріч у Берліні». При цьому на занятті ми спланували кілька основних етапів:

1) стадія адаптації: формулювання проблеми й цілей дискусії; знайомство учасників діалогу; створення необхідної мотивації; установалення регламенту дискусії; формулювання правил проведення дискусії; створення доброзичливої атмосфери, позитивного емоційного фону; досягнення

однозначного семантичного розуміння термінів, понять тощо;

2) стадія оцінки: обмін думками; збір відомостей, пропозицій; підтримка високого рівня активності всіх учасників діалогу;

3) стадія консолідації: вироблення певних єдиних чи компромісних позицій і рішень.

Таким само практичним заняттям із діалоговою основою була «Зустріч у Харкові», де студенти грали роль українських та німецьких друзів, які зустрілися в Харкові й мали на меті оглянути місто та визначити програму свого перебування в ньому.

Особливою різновидністю діалогового методу є спілкування зі студентами з інших ВНЗ, зокрема тих країн, мова яких вивчається, через Інтернет у процесі проведення заняття. Такі діалоги потребують попередньої підготовки викладача й не можуть бути спрогнозовані як щодо змісту, так і щодо результату такої діалогічної взаємодії. Викладач у цьому випадку може лише задати тему діалогового спілкування і прокоментувати його хід та результати. Темати для спілкування зі студентами зарубіжних країн були: «Німеччина і Україна: сучасні стосунки», «Студентське життя та навчання в Україні й Німеччині».

У процесі апробації виявлено, що здійснення такого діалогового спілкування виводить комунікативні технології в інтернет-простір і запроваджує традиції віртуального діалогового спілкування, які, на нашу думку, є ефективним механізмом формування готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії у віртуальному просторі.

Створення образу як одна з технологічних новацій, запроваджена нами в процесі реалізації сукупності умов, пов'язаних з організацією професійно-спрямованої взаємодії суб'єктів навчання, має міждисциплінарний характер і розробляється переважно теоретиками менеджменту комунікацій і комунікативного дизайну. Комунікативний дизайн – це спосіб донести до будь-якої людини (залежно від віку, статі, національності, мови спілкування) інформацію будь-якого характеру за допомогою доступних візуальних засобів. При цьому комунікація здійснювалася як візуальними, так і вербальними способами. Як приклад ефективного комунікативного дизайну були логотип виробу, герб академії, оформлена вітрина тощо. За допомогою комунікативного дизайну ми намагалися впливати на рівень розпізнавання людиною об'єктів. У процесі вивчення німецької мови створення образу відбувалося за допомогою комунікативного дизайну, як, наприклад, у рольовій грі «Прогулянка вулицею Сумською

в місті Харкові XIX століття» або «Козацькі забави для друзів із Німеччини». У першому випадку від студентів вимагалось прийняти на себе образ міських мешканців Харкова XIX століття і знати історію будинків вулиці Сумської; у другому – уміння створити образ українського козака та розповісти друзям з Німеччини про особливості козацьких змагань. Процес створення образу та втілення його в німецькомовному тексті дав можливість майбутнім учителям цілісно представити для учнів (а на занятті з практики мови – для своїх колег-студентів) атмосферу XIX та більш ранніх століть, увійти в образ, передбачений ситуацією, дібрати відповідний тезаурус, використати належну міміку, жести, термінологію.

Створення образу, як уже було зазначено раніше, безпосередньо пов'язане з ігровими методиками, які нині широко використовуються на заняттях з іноземної мови. Прикладами використання ігрових методик на заняттях із практики німецької мови, реалізованими нами в процесі дослідження, стали «Подорожі літаком», «Популярні українські та німецькі національні ігри», «Батьківські збори» та ін. У процесі реалізації ігрових методик студенти активно застосовували мовні формули вираження: звертання, привертання уваги, привітання та прощання, прохання, пропозиції, заборони, запрошення, знайомства, погодження та непогодження, поздоровлення та побажання, здивування та сумніву, вдячності та вибачення, сумніву та недовіри до почутого, співчуття, задоволення, обурення тощо.

У результаті вивчення мовних дисциплін (на прикладі практики німецької мови) студенти навчилися вести діалог-обговорення, діалог-пояснення з урахуванням комунікативної сфери, комунікативної ситуації і взаємодії партнерів. Студенти брали участь у бесіді з проблемних питань, обумовлених тематикою програми; вони вчилися передавати зміст прочитаного та прослуханого тексту з урахуванням комунікативної сфери та комунікативної ситуації і давати власну оцінку змісту тексту.

Створення сприятливої атмосфери, побудованої на засадах співпраці, відбувалося й у ході організації комунікативних та інтерактивних ігор. Процесуальною основою цих методів була «комунікативна атака», організована викладачем для залучення студентів до взаємодії. Створити сприятливу атмосферу допомагали такі методи, як «Прогноз погоди», «Алітерація імені», «Поміняємося місцями», «Заверши фразу», «Комплімент» тощо, використані на початку заняття (5-10 хвилин), без спеціально-

го обладнання з метою встановлювання суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі діалогу між учасниками педагогічного процесу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, як показало проведене дослідження, використання інноваційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів педагогічних ВНЗ дало змогу створювати атмосферу, в якій студент почуває себе вільно і комфортно, стимулювати його інтереси, розвивати бажання практичного вживання іноземної мови; заохочувати студента в цілому, впливаючи на його емоції, почуття тощо; стимулювати його мовні, когнітивні й творчі здібності; активізувати студента, роблячи його головною діючою персоною в навчальному процесі, активно взаємодіючою з іншими учасниками цього процесу; створювати ситуації, в яких викладач не є центральною фігурою, тобто студент повинен усвідомити, що вивчення іноземної мови пов'язано з його особистістю та інтересами, а не з прийомами і засобами навчання, які використовуються викладачем; навчити студента працювати над мовою самостійно на рівні його фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей, а також одночасно забезпечити диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу; передбачити різні роботи в аудиторії: індивідуальну, групову, колективну, стимулюючи активність студентів, їх самостійність, творчість.

Отже, реалізація інноваційних технологій навчання іноземних мов охоплює також відповідну організацію процесу навчання, що передбачає співпрацю з викладачами, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, вияв ними особистісних функцій, формування суб'єктності позиції в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Як відомо, саме ця форма набуває сьогодні особливого значення і великого поширення в процесі навчання іноземних мов.

Межі нашого наукового пошуку не дозволили розв'язати ще ряд проблем, які б могли поглибити вивчення ряду інших особливостей реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов. Потребують подальшого дослідження педагогічні умови, що найкраще сприяють цьому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
2. Легун О.М. Розвиток у педагогів орієнтації на суб'єкт-суб'єктну взаємодію у процесі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук :

19.00.07 / О.М. Легун. – Київ, 2005. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/8717.html>. (дата звернення: 12.08.2015).

3. Розумна Т.С. Підготовка майбутніх учителів гу-

манітарних спеціальностей до організації інтерактивної взаємодії з учнями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Т.С. Розумна ; Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ, 2012. – 20 с.